

۲۱۱۱ ۵۷۳

به نام خدای لوح و قلم

جامه‌شناسی نظری

دکتر عباس محمدی اصل

سرشناسه: محمدی اصل، عباس، ۱۳۴۶
 عنوان و نام پدیدآور: جامعه‌شناسی نظری / عباس محمدی اصل؛ ویراستاران: مژگان مدیری، امیر نوید
 مشخصات نشر: تهران: آرمان رشد، ۱۳۹۹
 مشخصات ظاهری: ۲۳۱ ص، جدول
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۴۳-۰۲۰-۷
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
 یادداشت: کتابنامه: ص ۲۲۴-۲۳۱
 موضوع: جامعه‌شناسی (Sociology)
 رده‌بندی ننگره: HM۱۰۶
 رده‌بندی دیویی: ۳۰۱
 شماره کتابشناسی ملی: ۶۱۴۸۱۰۷

جامعه‌شناسی نظری

دکتر عباس محمدی اصل

مدیر اجرایی: سعید علیرضا صالحی
 شماره: ۱۰۰
 نوبت و سال چاپ: اول - ۱۳۹۹

ویراستاران: مژگان مدیری، امیر نوید
 گرافیکست و صفحه‌آرا: شیوا بهرامی
 مدیر فنی: سحر عظیمی

آرمان رشد

تهران، خ انقلاب، بین خ دانشگاه و خ ابوریحان، پلاک ۱۱۸۲، طبقه ۱۰

info@armanroshd.com ✉

www.armanroshd.com 🌐

۶۶۴۸۶۰۱۳ 📞

۰۹۲۱۴۳۸۱۷۷۴ 📠

قیمت: ۴۳۰,۰۰۰ ریال

فهرست

۷	سخنی با خواننده
۱۱	مقدمه
۱۷	ماهیت و تعریف جامعه‌شناسی نظری
۳۷	معنا و مقصود جامعه‌شناسی نظری
۵۵	دریافت و نمایش پویه نظام اجتماعی
۷۳	دریافت‌های نظام اجتماعی
۸۷	تحلیل ساختی
۹۳	ساخت‌های نارگانیک
۱۰۷	ساخت‌های ارگانیک
۱۱۹	ساخت‌های فرهنگی
۱۲۹	ساخت‌های اجتماعی
۱۴۷	دیالکتیک ساخت
۱۶۵	منطق ساخت
۱۷۱	جمع‌بندی
۲۲۳	کتاب‌نامه

سخنی با خواننده

تا بگویم که چه کشف شد از این سیر و سلوک
بر در صومعه با بربط و پیمانۀ روم

حافظ

جامعه‌شناسی نظری^۱ در پی کشف، شرح و نقد مفاهیم اصلی مکاتب جامعه‌شناسی و نظریه‌ها و فرایندهای آنها در قالب پارادایم‌هایی متفاوت است. استخراج اجزای هر نظریه ضمن تمهید شرایط نقد دیدگاه‌های شبه‌علمی به یافتن زمینه‌های احتمالی اصلاح و تلفیق آن‌ها نیز مساعدت می‌کند. با نفی عادت‌گرایی‌ها و پیش‌داوری‌های واقع‌گریز که ممکن است ایجاد کلیشه‌ای را به‌جای خلاقیت و طراوت اندیشیدن علمی نشاند، زمینه‌های نوآوری‌ها را در جامعه‌شناسی نظری برای تفرد انضمامی و تعمیم انتزاعی فراهم می‌آید و این علم را از سرگردانی میان موضع‌گیری‌های قطبی اعم از کمیت - کیفیت،

---

1. Theoretical Sociology

تعهد - تخصص، فرد - جمع، واقعیت - ارزش و امثالهم نجات می‌دهد.

به‌عنوان مثال اختلاف نظر جامعه‌شناسان راجع به تقابل علوم دقیقه و علوم انسانی را از این منظر می‌توان چنین رفع کرد که مثلاً صورت پدیده‌های اجتماعی را با کمیت و فحوای آنها را با کیفیت و همایندی‌شان با روش‌های ترکیبی سنجیدن گرفت. همچنین توجه وبر به انواع کنش با تأکید بر تناسب راه‌های اجتماعی و اهداف فرهنگی از این نگره قابل استنتاج است و البته می‌توان انگارش‌های نظم‌گرای آنها را در قبال تغییرگرایی اندیشمندانی چون مارکس قرار داد. تفکیک‌پذیری ساختی مورد توجه دورکیم و پارسونز نیز در قبال پویایی دیالکتیکی جامعه از منظر کسانی چون دارندورف قابل طرح است. طبقه اجتماعی مارکس در مقایسه با قشربندی وبر هم زمینه‌ساز طرح فرصت‌ها و سبک‌های زندگی متمایزی می‌شود که مورد تحلیل بوردیو واقع گردیده است. این بدان جهت است که مفهوم چونان واسطه اصطلاح‌شناختی تحلیل پدیده‌ها برای طبقه‌بندی اعیان در خلال مشاهده به‌کار آمده و به آنها مناسبت یافته و بر اساس چنین مشاهداتی قضایای پیشرفته‌تری را تشکیل می‌دهد. نظریه اما بین مجموعه روابط و تعاریفی به‌هم‌پیوسته است که مفاهیم و فهم ما از جهان را به نحو منظم سامان می‌بخشد.

پس نظریه چونان قضایای منطقاً به هم مربوطی از مفاهیم برای توصیف،

تبیین، تدلیل، تفسیر و نقد پدیده‌ها می‌نماید و بدون جامعه‌شناسی نظری نمی‌توان چندگانگی معانی و مفاهیم را در قالب فرضیات عام و خاص و انگارش‌های زمینه‌ای و مفروضات مسلم و موضوعه آنها بنا به تقسیمات مکتبی دقیقاً دریافت.

***

این کتاب در پی توضیح اجمالی جامعه‌شناسی نظری از حیث موضوع و روش و مسائل آن است. زیرا تجمیع سنن پژوهشی از این حیث می‌تواند به پیشبرد نظریه‌پردازی در جامعه‌شناسی کمک کند. چشم‌انداز منسجم در این زمینه همان نگاه سیستمی جامعه از حیث کارکردهای ساختی و فرایندهای سلسله‌مراتبی است. پویه غیرخطی تبادل دستاوردهای کارکردی خرده‌نظام‌های اجتماعی و بلکه جوامع با یکدیگر، هم‌زمینه‌ها و دستاوردها به منطق خاصی نیاز دارد که هم‌زمان بتواند تبیین و فهم و تفسیر را یکپارچه در نظر گیرد و انتقاد معطوف به تغییر را هم در پی و نظم از نظر نیاندازد. پیش‌فرض چنین رویکردی بیش از جایگزینی نظریه‌ها، تکمیل آنها با یکدیگر است؛ زیرا به‌این ترتیب می‌توان از واقعیات کثیرالاضلاع انسانی - اجتماعی، اخباری وافی‌تر حاصل کرد.

مسئله عمده جامعه‌شناسی نظری، صورت‌بندی پویایی عناصر نظام اجتماعی برای تحلیل ساختی کنش است و این کار نشانگر نوعی فرانظریه‌پردازی است

که تکمیل‌گری سنن نظری را به نحوی خلاق برای دریافت مسائل جدید حیات انسانی - اجتماعی مدنظر دارد.

عباس محمدی اصل

دانشگاه علامه طباطبائی

www.ketab.ir